

Geïntegreerd bestrijdingsplan Eikenprocessierups 2019

Inhoud

Problematiek	1
Plan van aanpak bestrijding	2
Enkel op belangrijke publieke plaatsen voor gezondheidsredenen	2
Proactieve bestrijding met de juiste middelen op de juiste plaats	2
Overzicht toegelaten bestrijdingsmethoden	2
Criteria/randvoorwaarden bij de keuze van de bestrijdingsmethode	2
Bladbespuiting met <i>Bacillus thuringiensis</i>	2
Branden	3
Zuigen	3
Geen bestrijdingsmaatregelen nemen	4
Monitoring en evaluatie is noodzakelijk	4

Problematiek

Gezondheid

De eikenprocessierups bezit microscopisch kleine brandharen, die vanaf het derde larvale stadium gevormd (vanaf mei) worden en een actief verdedingsmechanisme voor de soort vormt.

De brandharen bevinden zich ook in oude en nieuw nestmateriaal en oude vervellingshuiden. De brandharen blijven minstens 7 jaar actief.

De brandharen bezitten een lichaamsvreemd eiwit 'thaumatopeïne' dat allergische reactie veroorzaakt bij de mens. Effecten op de huid, de ogen en op de bovenste luchtwegen worden waargenomen bij het in contact komen met de brandharen. Deze effecten kunnen zeer ernstige vormen aannemen.

Bestrijding is een vorm van preventie, we willen de hinder voor de mens zoveel mogelijk wegnemen.

De bestrijding heeft verschillende knelpunten:

- De bestrijdingsmethode is afhankelijk van het ontwikkelingsstadium van de rups. De bestrijdingsperiode is daardoor beperkt in tijd (gemiddeld 3 weken)
- De bestrijding is weersafhankelijk
- hoge kosten en arbeidsintensief
- Er zijn weinig toegelaten producten, die federaal erkend zijn.
- impact op de natuur en milieu is voor een aantal soortgroepen gekend

Er zijn verschillende bestrijdingsmethoden toepasbaar.

De eikenprocessierups is een soort die nu behoort tot onze fauna en hier dus niet meer gaat verdwijnen. Het opvolgen van de aantallen en de verwachte hinder gaat dus jaarlijks moeten gebeuren.

Plan van aanpak bestrijding

Enkel op belangrijke publieke plaatsen voor gezondheidsredenen

Er wordt enkel bestreden in de bebouwde kom, rond bedrijven (landbouw, industrieterrein, paardenweilanden) of op ander belangrijke publieke plaatsen zoals langs fiets- en wandelwegen, speeltuinen, begraafplaatsen, scholen, Deze visie wordt gevolgd om de gezondheidsrisico's te beperken en om de negatieve impact op de bezoeker en natuur te verkleinen. Gezien de verspreiding van de soort elk jaar is het niet mogelijk de soort uit roeien. In natuur- of bosgebieden zouden de natuurlijke vijanden (bepaalde vliegen, wespen, kevers maar ook virussen, schimmels) voor het biologisch evenwicht moeten zorgen. Op deze plaatsen vormt de eikenprocessierups minder een gevaar voor de gezondheid. Er wordt enkel bestreden op publieke plaatsen waar er aanduidingen zijn van de aanwezigheid van rupsen (zie verder). Oude en nieuwe spinselnesten worden ook mogelijk verwijderd.

Proactieve bestrijding met de juiste middelen op de juiste plaats

Volgens de beslissingsboom (zie hieronder onder criteria/randvoorwaarden bij de keuze van de bestrijdingsmethode) worden de juiste middelen op de juiste plaats gebruikt. De plaats en het middel wordt bepaald door de maatschappelijke hinder, ligging ten opzichte van beschermde gebieden, waterlopen, voorkomen van zeldzame vlinders, prioritaire amfibie- of vissoorten.

De keuze tussen de juiste middelen is afhankelijk van het ontwikkelingsstadium van de rups. De eikenprocessierupsnieuwsbrieven van de provincies bepaalt de begin- en einddatum van de mogelijke bestrijdingsmethoden. Provinciale experts volgen de situatie in de natuur nauwkeurig op. Monitoring en evaluatie is een belangrijke factor van het proces om de plaagdruk te identificeren en de methoden te evalueren voor het jaar van bestrijding en het komend jaar.

Overzicht toegelaten bestrijdingsmethoden

- Bladbespuiting

Voor bespuiting van de eikenprocessierups zijn diverse biologische preparaten in de handel met als werkzame stof *Bacillus thuringiensis*. Geen enkel product is erkend als biocide. Voor Foray 48B is er tijdelijke erkenning aangevraagd.

- Branden
- Zuigen
- Geen maatregelen nemen is het meest milieuverantwoordelijke beheer.
- Chemische middelen mogen niet gebruikt worden als bestrijdingsmiddel.

Opmerking: Processieverstorende middelen en nematodengebruik als biociden zijn in experimentele fase. Ze zijn (nog) niet erkend of in de handel verkrijgbaar. Chemische middelen zijn niet toegelaten.

Criteria/randvoorwaarden bij de keuze van de bestrijdingsmethode

De beslissing is afhankelijk van de maatschappelijke hinder, ligging ten opzichte van beschermde gebieden, waterlopen, voorkomen van zeldzame vlinders, prioritaire amfibie- of vissoorten

De beslissingsboom¹, figuur 1 geeft de keuze van bestrijdingsmethode weer. Hieronder worden de voorwaarden van gebruik voor de verschillende bestrijdingsmethoden weergegeven.

Bladbespuiting met *Bacillus thuringiensis*

- De rupsen bevinden zich aan het einde van het tweede larvaal stadium of in het derde larvaal stadium
- De eikenboom heeft minstens 50% van zijn totale bladoppervlakte
- Overdag wordt een temperatuur van 15°C bereikt

¹ Uit vademecum bestrijding eikenprocessierups, ANB 2014. Beslissingsboom is aangepast daar bestrijding met nematoden en processieverstorende producten nog niet ontwikkeld of in de handel te verkrijgen zijn.

- 24 uur valt er geen neerslag
- Tijdens het spuiten is er geen of slechts minimale wind

De bomen moeten voldoende blad hebben voor een gewenst resultaat.. De rupsen nemen het bestrijdingsmiddel op via hun voedsel. De periode waarin men kan spuiten is zeer beperkt. Enkel de rupsen op het einde van het tweede larvaal stadium en het derde larvaal stadium zijn gevoelig voor deze stof. De weersomstandigheden moeten ook optimaal zijn. In de dag moet het minstens 15 °C zijn. Regen tot 24 uren na de bespuiting spoelt de stof weg van de bladeren. De bacillus-bacterie produceert een gif dat het maag-darmstelsel verlamt, jonge larven nemen dit spijsverteringsgif op door vraat van het blad. Het werkt enkele dagen na toediening. De stof is selectief. De effecten zijn beperkt tot andere rupsensoorten die behandeld blad eten. De giftigheid voor warmbloedigen is zeer laag.

Branden

- Vanaf de vierde ontwikkelingsfase is branden mogelijk
- Branden gebeurt door ervaren personeel zonder de bast van de boom schade te geven
- Herhaal de methode enkele keren in het rupsenseizoen
- Nesten en oude nesten zijn ook een bron van irriterende brandharen en worden verwijderd

Zodra de rupsen zich op de stam verzamelen, kan men beginnen met ze weg te branden. Belangrijk zijn goede instructies voor de uitvoering, omdat men zeer nauwkeurig moet werken. Vermijd schade aan de bast van de boom door de vlam niet loodrecht op de stam te richten, maar er langs te strijken zoals een schilder met zijn kwast. Brand alleen met het gele deel van de vlam. Begin bovenaan zodat de gevallen rupsen nogmaals door de vlam komen. Om te voorkomen dat rupsen die van de boom vallen weer tegen de stam opkruipen, brand men best na op de grond. Pas op voor bermbranden. Tijdens het seizoen moet je de methode enkele keren herhalen, zodat rupsen die op een later tijdstip van de kroon naar de stam kruipen alsnog worden vernietigd. Een risico van deze methode is beschadiging van de cambiumlaag van de eik en de kans op bermbranden. Het is niet aangenaam werken bij warm weer en de kledij moet na het werken weggegooid worden. Een deel van de brandharen worden niet mee verbrand maar verspreiden zich met de warme lucht tijdens het verbranden.

Er zijn verschillende propaanbranders op de markt. Om op een hoogte van twee, drie meter vanaf de grond te kunnen branden, gebruikt je best een verlengstuk.

Tot heden zijn er enkele brandweerkorpsen die helpen met het branden. Voorlopig zijn er weinig privaatondernemers die dit aanbieden.

Zuigen

- Geen speciale voorwaarden
- De brandharen blijven irriterend en moeten door erkende verwerkingsbedrijf voor dierlijke resten verbrand worden.

Voor de bestrijding van net uitgekomen rupsen zonder brandharen (tot derde larvaal stadium, wel moeilijk te zien) zijn stofzuigers geschikt. Bijzondere voorzorgsmaatregelen zijn dan ook nog niet nodig.

Rupsen met brandharen (juni – augustus) kan men beter opzuigen met een zware industriële stofzuiger of een mesttank met vacuümpomp, gedeeltelijk gevuld met water met een onderdruk van minstens 3 bar. Zowel zuigen als branden moet per seizoen verschillende keer herhaald worden. Oude spinselnesten kan men met deze methode het hele jaar door opruimen. Om de omgeving zo min mogelijk te belasten wordt aangeraden dat wel te doen onder natte omstandigheden.

Met zuigen begin je in het voorjaar, kort na het uitkomen van de eieren. De rupsen verzamelen zich dan aan de onderkant van dikkere takken en zien eruit als donkere harige bolletjes. Omdat ze nog geen brandharen bezitten en weinig volume hebben, kun je snel werken met een hoog rendement. Bij voorkeur zuigt men 's ochtends, omdat jonge rupsen later op de dag in processie op wandel gaan. Vanaf begin juni zitten de oudere rupsen soms op de stammen en kan men er met de zuiger gemakkelijk bij.

Zuigen zou mogelijk kunnen zijn in gebieden met weinig rupsennesten. Een bijkomend probleem is wel de stockage van de afvalstoffen. Gecontroleerd storten of verbranden is dan nodig.

Geen bestrijdingsmaatregelen nemen

- Waarschuwen via borden, lint, informatieblad of afsluiten indien nodig

Niet bestrijden is de meest ecologische oplossing. Indien de rupsen aanwezig zijn in een regio waar de plaagdruk zeer laag is of op plaatsen waar er weinig burgers wonen of passeren wordt er niet bestreden omdat er geen gezondheidsgevaar of minimaal gezondheidsgevaar aanwezig is. Indien er een gezondheidsgevaar is wordt de bevolking gewaarschuwd door een bord, lint. De plaatsen kunnen ook bekend gemaakt worden bijvoorbeeld in het gemeentelijk informatieblad.

Monitoring en evaluatie is noodzakelijk

Monitoring is noodzakelijk in het geïntegreerd bestrijdingsplan. Monitoring is nodig ter evaluatie van de uitgevoerde maatregelen ten behoeve van de verdere optimalisatie.

De monitoring houdt het volgende in:

- Na het bestrijden van de EPR worden de bomen ongeveer een week later opnieuw gecontroleerd om te kijken naar het resultaat. Indien er nog veel rupsen aanwezig zijn, is een tweede bestrijding noodzakelijk. Deze tweede bestrijding wordt opgenomen in het voorbeeldbestek (technische bepalingen) te raadplegen op de site.
- Rekening houdend met de plaagdruk, maatschappelijke hinder, de beschermde gebieden, waterlopen, voorkomen van zeldzame vlinders, amfibie- of vissoorten wordt de beslissingsboom (zie figuur 2) doorlopen. Het resultaat bepaalt op welke wijze en of er mag bestreden worden.
- Een interactieve eikenprocessierupsenkaart (zie <http://geoloket.provincieantwerpen.be/geoloketten/?viewer=epr> en <http://geo.vlaamsbrabant.be/eikenprocessierups/>) geeft de gebieden weer in de Provincie Antwerpen en Vlaams-Brabant weer waar er niet mag gespoten worden. In natuur-, VEN-, ,habitatrichtlijngebieden, leefgebieden van zeldzame vlinders en rond de waterlopen is het verboden om te spuiten met *Bacillus thuringiensis*. Voor Limburg is er samen met ANB een afbakening gemaakt.
- Deze interactieve eikenprocessierupsenkaart in Provincie Antwerpen vervangt de jaarlijkse actieve bevraging. Meldingen van nesten, bestrijdingen, monitoring worden ingevoerd door de gemeenten en aannemers. Monitoringsvoorwaarden worden opgelegd bij het ingeven van bestrijdingen. Burgers kunnen ook nesten melden via deze kaart of een app. Via het geoloket van Vlaams-Brabant kan de burger of gemeente ook meldingen ingeven.
- Na het einde van de bestrijdingsperiode worden de behandelde gebieden en de potentieel te behandelen gebieden in het komende jaar gecontroleerd op nesten in de provincie Antwerpen. De bestrijders in de Provincie Antwerpen geven deze controle in het geoloket in. Vlinders worden geïnventariseerd door feromoonvallen in de provincie Limburg. Het gemiddeld aantal nesten per boom of aantal gevangen mannetjes bepaalt het succes van bestrijding en is een indicatie voor de plaagdruk van volgende jaar.
- In sommige gebieden mag er zonder controle op nesten toch gespoten worden met *Bacillus thuringiensis*. Het zijn gebieden waar jaarlijks een hoge plaagdruk is en er voor aanvang van de bestrijding veel rupsen aanwezig zijn of het zijn reeds behandelde plaatsen waar door ervaring geweten is dat de rupsen grote hinder gaan geven. Deze gebieden worden afgebakend door de provincie.
- Provincie Oost-Vlaanderen kreeg in 2018 voor het eerst te maken met verschillende meldingen. Er wordt in 2019 enkel toestemming gegeven om *Bacillus thuringiensis* te gebruiken op de plaatsen waar er vorig jaar hinder was.
- De gemeenten in de provincie Antwerpen houden via het geoloket bij hoeveel meldingen er

interactieve eikenprocessierupsenkaart. De burger in provincie Antwerpen en Vlaams-Brabant kan via een app en het geoloket ook nesten melden.

- De provincie Limburg stelt dit jaar weer een bedrag van 25 000 euro ter beschikking als tussenkomst voor de aankoop van het erkende product en feromonen. De Provincie Limburg houdt zo het gebruik per gemeente van foray 48 B bij. Jaarlijks probeert deze provincie het gebruik van Foray 48B te beperken en te verminderen. Voor 2018 is er wel meer gebruikt dan in 2017. De slechte weeromstandigheden waardoor er plaatselijk tweemaal is gespreeid en het grote aantal bomen waren de oorzaak.
- Er is een geregeld overleg tussen verschillende provincies in Vlaanderen maar ook in Nederland. Belangrijk onderwerpen zijn hier hoe kunnen we de hinder vooraf beter inschatten, efficiëntere bestrijding en nieuwe technieken. Een belangrijk doel is om in de toekomst zo weinig mogelijk bestrijdingsmiddel te moeten gebruiken.
- Het grootschalig uittesten van verschillende milieuvriendelijke alternatieve bestrijdingsmethoden worden verwerkt in een Europees Life+ project. De aanvraag tot subsidie wordt in april 2019 ingediend.

Figuur 1: Beslissingsboom rekening houdend met de maatschappelijke hinder, de beschermde gebieden, waterlopen, voorkomen van zeldzame vlinders, amfibie- of vissoorten

